

рованию, вестернизации, поглощению стандартами технической евроамериканской цивилизации, стремятся, говоря словами К.Леви Строса, сохранить «оптимум отличий» путем установления «порога коммуникаций». Используя такие методы типологии как сравнение, поликультурное описание, типологические построения на основе принципа культурных универсалий, важной показать жизнеспособность ряда неевропейских культур, глубже раскрыть проблемы целостности культурного пространства. Ведь еще в эпоху Просвещения И.Г.Гердер, развивая идеи об исследовании культуры, говорил, что познать свою культуру невозможно без познания других культур.

Использование метода универсалий для типологических построений при рассмотрении аксиологического аспекта культуры, позволяет глубже понять сущность и различия системы ценностей и типов мотивации человеческого поведения, особенности ценностных ориентаций индивидуума в культурных системах, что несет на себе помимо образовательной, еще и воспитательную функцию, так как учит уважать ценностные системы, выработанные в других культурах.

Использование принципов типологии культуры способствует содержательному изложению основ культурологии и одновременно включению студентов в самостоятельную интерпретацию изучаемого материала, т.е. создание проблемной ситуации. Данную задачу призван решать такой вид учебной работы как написание студентами рефератов по учебным дисциплинам. Каждый из нас в процессе работы сталкивался с тем, что студенты готовы рефераты чаще всего просто переписывают куски из учебников, журналов и монографий, которые для них заботливо подобрали преподаватели. Как говорится творческие и познавательные способности проявлять негде, да и нет желания. Задача преподавателя переломить подобную ситуацию, обозначить тему реферата так, чтобы студент не перечислял хронологически события истории культуры, а сопоставляя и абстрагируя, выявляя универсальное и специфическое в историко-культурном развитии, моделируя те или иные типы культурных процессов по критериям их ценностных оснований, смысловой нагрузке, знаково-символической окраске и т.д.

Используя проблемно-логический метод работы с материалом, можно предлагать студентам следующие темы: «Феномен техники в истории культуры», «Нормы и ценности культуры вчера и сегодня», «Общее и особенное в понимании культуры в рамках «философии жизни», «Самозванство как культурный феномен», «Невежество как концентрированное выражение бескультурья». Можно пойти и другим путем, т.е. сквозь «частную» проблему увидеть некоторые общие для культурного процесса закономерности, тенденции; изучая конкретные явления показать как они «вписываются» в более широкий контекст культурной эпохи в целом. У автора есть довольно удачный опыт подобной постановки проблемы. В

1998 году студенческая научная работа по теме «Похожие и непохожие современники» (о творчестве Й.Гайдна, В.А.Моцарта, Л. Ван Бетховена – венский музыкальный классицизм – классицизм – эпоха Просвещения) на Республиканском конкурсе студенческих работ была награждена дипломом второй степени.

В рамках данной темы заслуживает внимания ряд учебных пособий, подготовленных на основе опыта авторских моделей чтения курса культурологии. Их отличает изложение учебного материала, базирующихся на тех или иных типологических признаках.

Пигалев А.М. (Пигалев А.И. Культурология: Учебник. Волгоград: Изд-во Волгоградского государственного университета, 1998), вслед за Ю.Лотманом, для типологического построения части курса истории культуры использует принцип топологии пространства (т.е. отношение человека к пространству, территории и их роль в образовании и развитии культурных общностей) и принцип «диалогического мышления» (делается упор на особенности развития культурных регионов в прошлом и настоящем. По сути дела эти принципы типологизации выступают связующим звеном, выстраивающим авторскую концепцию преподавания курса культурологии.

В основе учебного пособия Качановского В.В. (Качановский В.В. История культуры Западной Европы: Учебное пособие, - Мн.: ИП «Экоперспектива», 1998) лежит типологический метод сравнения духовного уровня исторических эпох через эстетический аспект соотношения категорий возвышенного и трагического, прекрасного и безобразного, комического и низменного. Исходя из этой концепции автор анализирует западноевропейскую историю культуры и ее фазы, выделяя в ней следующие исторические типы культуры: культура первобытного общества; античная культура; средневековье; культура эпохи Реформации и Возрождения; новоевропейская культура; культура XIX-XX веков.

Интересна позиция Чернокозова А.И. (Чернокозов А.И. История мировой культуры. (Краткий курс). – Ростов-на-Дону, «Феникс», 1997.), который типологически выстраивает курс истории мировой культуры, рассматривая исторические культурные эпохи через принцип «модель мира», которая в свою очередь определяет мировоззрение человека, характер творчества и ведущую культурную парадигму. Системообразующую роль в модели мира играет представление об основополагающем мировом событии. Сущность конкретного исторического типа культуры определяется через ведущий тип творчества, тип субъективности.

Таким образом, активное использование типологических построений в курсе культурологии будет, по нашему убеждению, способствовать его содержательной модернизации и продвижению к современным стандартам преподавания гуманитарных наук.

УДК 37.048.45:37.047

Кавалевич М.С.

МОДУЛЬНАЯ ПСИХОЛАГА-ПЕДАГОГІЧНАЯ ТЭХНАЛОГІЯ ПРАФЕСІЙНАГА САМАВЫЗНАЧЭННЯ СТАРШАКЛАСНІКАЎ І НАВАЦЫЙНАЙ ШКОЛЫ

Патрэба ў прафесійным самавызначэнні ўзнікае на пэўным этапе антагенезу – на рубяжы падлеткавага і юнацкага ўзростаў. Яна з’яўляецца цэнтральным кампанентам сацыяльнай сітуацыі развіцця старшакласнікаў,

самавызначэнне – матывацыйным цэнтрам іх жыццядзейнасці. Неабходнай умовай паспяховага прафесійнага самавызначэння з’яўляецца развіццё прафесійнай самасвядомасці, якая ўяўляе сабой адзінства

Кавалевич Мария Степановна. К.п.н., доцент, зав. каф. педагогики и психологии (дошкольной) Брестского государственного университета им. А.С. Пушкина.

Беларусь, БГУ, г. Брест, пр. Бульвар космонавтов 21.

Гуманитарные науки, методика преподавания

трох кампанентаў: пазнавальнага, эмацыянальна-ацэначнага і рэгулятыўнага. Устаноўлена, што прафесійная самасвядомасць мае адпаведны змест, які залежыць ад характару будучай прафесійнай дзейнасці. Узнікае неабходнасць у кантэксце агульнай стратэгіі прафесійнага самавызначэння арганізацыі спецыяльнай педагагічнай падтрымкі аптантаў у сітуацыі выбару. Такая падтрымка павінна дапамагчы чалавеку пазнаць сябе, свет прафесій, пабудаваць уласную траекторыю прафесійнага жыцця. Гэта ставіць перад педагагічнай навукай задачу пошуку і стварэння новых тэхналогій прафесійнага самавызначэння.

Прапануемая модульная псіхалага-педагагічная тэхналогія прафесійнага самавызначэння аптанта рэалізавана ў спецыяльным курсе “Прафесійнае самавызначэнне і самаўдасканаленне асобы”, які быў уключаны ў вучэбны план інавацыйных устаноў г. Брэста (ліцэй № 1, гімназіі № 1, № 2). Пры яго распрацоўцы ў якасці канцэптуальных былі прыняты наступныя палажэнні:

1. Сэнс жыцця чалавека ў яго найбольш поўнай жыццёвай самарэалізацыі. Прафесійнае самавызначэнне – важнейшы спосаб выражэння чалавекам сваёй сутнасці, здзяйснення сэнсу жыцця.
2. Каштоўнасці прафесійнай дзейнасці для асобы перш за ўсё звязаны з магчымасцямі самавыражэння і творчасці. Магчымасць выразіць сябе ў дзейнасці, у прафесійна-асноўнай патрэба асобы як суб’екта працоўнай дзейнасці.
3. Жыццёвы прафесійны шлях – гэта не толькі рух чалавека наперад, але і рух наверх, да вышэйшых праяўленняў чалавечай сутнасці.
4. Асоба адказна перад сабой, як за ўласнае самавызначэнне, так і за сацыяльна каштоўнае прымяненне сваіх магчымасцяў. Чым больш усведамляе чалавек сябе і свае патрэбы, чым вышэйшы яго духоўны ўзровень, тым больш яго патрэба ў творчай працы, тым больш яна з’яўляецца для яго сэнсам уласнага жыцця.
5. Фарміраванне жыццёвай пазіцыі, сэнсу жыцця ў далейшым вызначае, наколькі паспяхова асоба знаходзіць сваё месца ў прафесійным жыцці, наколькі адэкватным з’яўляецца яе прафесійнае самавызначэнне.
6. Адукацыя павінна быць накіравана не толькі на фарміраванне ведаў, але на раскрыццё і пошукі сэнсу чалавечага жыцця, што дапаможа старшакласнікам здзейсніць сваё асобнае і прафесійнае самавызначэнне, максімальна рэалізаваць уласныя магчымасці.
7. Дамінанта прафесійнага самавызначэння і самаўдасканалення асобы – мэта і сродак педагагічнага працэсу.
8. Асноўнай ідэяй курса ПССА з’яўляецца сінергетычны падыход, з пункту гледжання якога аптанта – адкрытая дыспатыўная структура, што знаходзіцца ў нераўнавагавым становішчы, якое не толькі разбурае яго цэласнасць і ўстойлівасць, але і дае шляхі новага развіцця, структурызацыі будучыні. Дыспатыўная структура ўспрыёмлівая толькі да ўздзеянняў, узгодненых з яе асабістымі ўласцівасцямі.

Мэта курса: забеспячэнне псіхалага-педагагічнай і прафесіяведчай падтрымкі аптанта, які знаходзіцца на шляху пошукаў уласнай стратэгіі прафесійнага жыцця. Курс ПССА складаецца з тэарэтычнага “Інфармацыя” і практычнага “Практыка” модуляў. Тэарэтычны модуль (40 вучэбных гадзін) уключае азнаямленне з вучэннем аб сэнсе жыцця, тэорыяй самаўдасканалення і самаактуалізацыі, якія з’яўляюцца метадалагічнай асновай для свядомага самавызначэння на карысць асобнага росту, дапамагаюць аптанта знайсці мэту, вызначыць стратэгію і тактыку свайго жыццёвага прафесійнага шляху.

У адпаведнасці з вядучай роляй мэтамеркавання ў модульнай сістэме арганізацыі вучэбнага працэсу цэнтральнае месца займае пастаноўка мэты як элемента будучага выніку навучання. Вышэйшая або галоўная стратэгічная мэта інавацыйных тыпаў навучальных устаноў фармулюецца намі як адэкватнае прафесійнае самавызначэнне старшакласнікаў. Блок мэтаў такіх вучэбных устаноў пакажам схематычна:

Узровень мэты	Змест мэты
Вышэйшы	Фарміраванне веры ў сэнс жыцця, максімальныя магчымасці ўласнай самарэалізацыі. Адэкватнае прафесійнае самавызначэнне.
Сярэдні або прамежкавы	Дапамагчы старшакласніку ўсвядоміць свае здольнасці, інтарэсы, асобны сэнс вучобы, жыццёвы прафесійны імкненні.
Ніжэйшы	Развіваць навыкі планавання і прагназавання сваёй прафесійнай будучыні. Самастойна скласці праграму прафесійнага самавызначэння і самаўдасканалення.

Да вядучых прынцыпаў тэхналогіі модульнага навучання адносяцца прынцып модульнасці, структурызацыі зместу навучання, дынамічнасці, дзейнасці, гнуткасці, асэнсаванай перспектывы, рознабаковасці метадычнага кансультавання і парытэтнасці(1). Прынцып модульнасці мае на ўвазе цэльнасць, завершанасць, паўнату і лагічнасць пабудавання адзінак вучэбнага матэрыялу ў выглядзе блок-модуляў, унутры якіх вучэбны матэрыял структуруецца ў выглядзе сістэмы вучэбных элементаў. Гэты прынцып паспяхова быў выкарыстаны намі ў выкладанні эксперыментальнага курса з мэтай педагагічнай падтрымкі старшакласнікаў у сітуацыі іх прафесійнага самавызначэння. Працэс навучання будаваўся на прынцыпах свядомага мэтамеркавання і самамэтамеркавання. Стваралася іерархія далніх, сярэдніх і бліжніх мэтаў. Вучні мелі магчымасць выбару спосабу навучання ўнутры модуля. У значнай ступені інфармацыйную функцыю прафесіяведчай падтрымкі ўдалося перадаць модульнай праграме, якая была складзена пры распрацоўцы дыдактычнага дапаможніка па курсу ПССА. Дзякуючы модульнай праграме педагагічная функцыя кіравання працэсам прафесійнага самавызначэння паступова пераўтваралася ў самакіраванне ўласнай дзейнасцю па пабудове індывідуальнай прафесійнай траекторыі.

Інфармацыйнаму матэрыялу модульнай праграмы надавалася мэтавая накіраванасць псіхалагічнай і прафесіяведчай падтрымкі аптанта ў сітуацыі вызначэння ўласнай прафесійнай стратэгіі. Кожны модуль выконваў стратэгічную, інтэгрэтыўную і прыватна-дыдактычную мэту.

Змест модуля будаваўся па крытэрыях, якія забяспечвалі дыягнастычнасць мэтаў, адэкватнасць псіхалагічнага або прафесіяграфічнага матэрыялу мэтам прафесійнага самавызначэння, пазнавальна-прафарыентацыйную актыўнасць аптанта.

Модульная сістэма арганізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу мае на ўвазе рух вучня па схеме “усеагульна-агульнае-адзінкавае” з паступовым паглыбленнем у дэталі аб’екта вывучэння. Так, з асаблівасцямі, патрабаваннямі “сваёй” прафесіі старшакласнікі знаёмяцца пасля вывучэння свету прафесій і прафесіяналаў, спецыфікі выбранай вобласці дзейнасці, навукі. Напрыклад, на біялагічным профілі ліцэя блок-модуль прафесіяведчай падтрымкі ўключае ў сябе наступныя звесткі. Інтэгрэтыўная дыдактычная мэта (ІДМ)-- карта свету прафесій, модулі першага ўзроўню (М.1.1)--тып прафесій чалавек-прырода, модулі другога ўзроўню М.2.1 – раслінаводства: прафесіі, прафесіяналы; М.2.2 –

жывёлагадоўля: прафесіі, прафесіяналы; М.2.3 – навука аб жывым: прафесіі, прафесіяналы; М.2.4 – лясная гаспадарка: прафесіі, прафесіяналы; М.2.5 – зямля і тэхніка: прафесіі, прафесіяналы; М.2.6 – перапрацоўка прадукцыі сельскай гаспадаркі: прафесіі, прафесіяналы; М.2.7 – зямля: паверхня, нетры, водная абалонка, паветраная абалонка: прафесіі, прафесіяналы.

Кожны блок-модуль пачынаўся ў нашым эксперыментальным курсе матывацыйным этапам, які павінен быў забяспечыць знаходжанне асобнага сэнсу вучэбна-прафарыятацыйнай дзейнасці. На ўсіх этапах педагог выступаў як мудры дарадчык, кансультант, арганізатар, а аптант як даследчык праблем, вырашэнне якіх забяспечвае аптымальнае ўласнае прафесійнае самавызначэнне. Пры гэтым кожны вучань дасягае пастаўленых мэтай уласным спосабам, працуе з прапанаванай яму модульнай праграмай, якая ўключае мэту, банк інфармацыі, педагагічнае кіраўніцтва па дасягненню пастаўленых мэтай.

З мэтай забяспячэння перспектывнасці модульнай тэхналогіі напачатку вывучэння курса навучэнцы знаёмяцца з яго стратэгічнай мэтай з улікам сярэдніх і блізкіх перспектыв. Парытэтнасць выканання модульнай праграмы забяспечваецца сумесным (педагог-вучань) выбарам аптымальных спосабаў дзеяння па прафесійнаму самавызначэнню.

Такім чынам, новая тэхналагічная накіраванасць эксперыментальнага курса забяспечвалася:

- сэнсаствараючай мэтай;
- папярэднім праектаваннем дыдактычнага працэсу;
- цэнтр увагі – вучэбна-прафарыятацыйная дзейнасць самога аптанта;
- дыягностыкай і самадыягностыкай мэтамеркавання і яго вынікаў;
- цэласнасцю адукацыйнага працэсу.

Айчынная і зарубежная практыка ўстанавіла, што паказчыкам высокага ўзроўню развіцця вучэбна-пазнавальнай дзейнасці вучня з'яўляецца яе самаарганізацыя, калі дзейнасць становіцца прадметам яго свядомасці і волі. “Яна заснавана на самастойнай пастаноўцы мэты, умённі выбраць спосабы дзейнасці, узгадняць і каардынаваць свае дзеянні і адносіны з другімі, на самакантролі” (2,15). Станоўчая роля модульнага навучання звязана з асэнсаванасцю перспектывы навучання кожным навучэнцам. Пачатак модуля змяшчае апісанне стратэгічнай мэты, пачатак яго вучэбнага элемента – апісанне прыватнай дыдактычнай мэты. Так кожны блок-модуль курса ПССА пачынаўся з пастаноўкі і прыняцця кожным аптантам праз матывацыйны этап стратэгічнай мэты: сваечасовае адэкватнае прафесійнае самавызначэнне, пабудова ўласнай траекторыі прафесійнага развіцця. ПДМ фармуляваліся ў выглядзе спосабаў дзейнасці. Напрыклад: навучыцца вызначаць працягласць уласнай прафесійнай будучыні, прагназаваць і структураваць яе.

Модульнаму навучанню характэрны праблемны падыход, творчыя адносіны да вучэння. Вось прыклад такога падыходу (М.2.3 – навука аб жывым). Будучыя біёлагі (хіміка-біялагічны профіль ліцэя) абмяркоўваюць праблему будучыні біятэхналогіі. Настаўнік выказвае меркаванне аб тым, што біятэхналогія дазволіць вучоным змяніць генетычную будучыню чалавечага роду. Да класа ён звяртаецца з пытаннем: як вы адносіцеся да такой магчымасці? Адказ абгрунтауйце. Тэзіс, які бярэцца за аснову пры спробе вырашэння пастаўленай праблемы: навука павінна служыць фундаментальным чалавечым каштоўнасцям. Вось адзін з некалькі пунктаў гледжання, які абмяркоўваўся на ўроку. У будучым з развіццём геннай інжынерыі нашы дзеці будуць перакананыя у тым, што іх нашчадкі значна перасягаюць тых, з

каго яны былі скапіраваны. Яны будуць пераробліваць жывыя істоты як камп'ютэрныя праграмы, ствараючы басконцае мноства новых камбінацый. Яны змогуць змяніць сутнасць жывых істот, палепшаць функцыянаванне жывых сістэм. З'явіцца магчымасць сканструяваць аптымальна эфектыўнае грамадства.

Але не ўсе згодны з такой будучыняй чалавецтва. Пачынаецца дыскусія. Ці пагражае біятэхналогія нашай будучыні? Куды могуць прывесці сучасныя даследаванні ў вобласці біятэхналогіі? Якое прымяненне могуць знайсці атрыманыя навуковыя вынікі? Які ўплыў яны акажуць на якасць жыцця? Вось толькі некаторыя меркаванні ліцэістаў хіміка-біялагічнага профілю. “Трэба тэрмінова забараніць даследы над чалавекам і чалавецтвам. Калі вучоныя стануць на гэты шлях даследаванняў, то астанавіць іх будзе ўжо немагчыма”. “Мэтай такіх даследаванняў з'яўляецца імкненне стварыць дасканалы чалавек, а гэта можа мець не толькі станоўчыя, але і адмоўныя вынікі”.

Абмяркоўваючы небяспечнасць і этычныя вынікі біятэхналогіі, вучні выказалі супрацьлеглыя меркаванні, дыскусія працягвалася. Не скончана яна і ў навуцы, бо гэта вельмі нялегкая праблема, як і ўсё, што тычыцца чалавека і яго будучыні. Выносіцца вердыкт: спробы канструяваць людзей і пераробліваць свет прыроды непрыемлімы, хоць тэхнічна і ажыццявімы.

Засноўваючыся на структураванні модульнай праграмы вучэбнага курса на прыярытэтных мэтах адукацыі, мы можам гаварыць аб першачарговых раздзелах курса, якія забяспечваюць засваенне вучнямі фундаментальных ведаў. Такім прыярытэтным раздзелам эксперыментальнага курса з'яўляецца вучэнне аб сэнсе чалавечага жыцця. Толькі пасля разумення і ўсведамлення асобы чалавека як мэтанакіраванай суперсістэмы, інтэгратыўнай вядучай мэтай, якой з'яўляецца сэнс жыцця, можна вызначыць заканамернасці падтрымкі аптантаў, што знаходзяцца ў сітуацыі пошуку сэнсаў, у тым ліку і ўласнага сэнсу сваёй будучай прафесійнай дзейнасці. Сэнс жыцця разглядаецца на двух узроўнях:

- на ўзроўні глабальных філасофска-светапоглядных (у тым ліку і рэлігійных) уяўленняў, якія маюць дачыненне да чалавека ўвогуле як прадстаўніка чалавечага роду;

- на ўзроўні канкрэтнага, асобнага чалавека, сэнс жыцця якога ўсведамляецца і фармулюецца ім самім з улікам свайго жыццёвага вопыту, традыцый свайго народу, індывідуальных жыццёвых інтарэсаў, прыярытэтаў і пераваг.

Існуе мноства трактовак сэнсаў і каштоўнасцяў чалавечага жыцця, накопленых на працягу шматвекавой гісторыі жыцця. Найбольш адпавядаючай прадмету нашага даследавання з'яўляецца версія Б.С. Гершунскага аб тым, што сэнс чалавечага жыцця ў найбольш поўнай асобнай самарэалізацыі, Веры чалавека ў магчымасць такой самарэалізацыі (3,106). Гэта версія і была прапанавана гімназістам і ліцэістам ужо на першых занятках курса ПССА. На асобным, індывідуальным узроўні гэтая версія набыла шэраг варыянтаў і пераўтварылася ў цэлую мазаіку асобных сэнсаў, якія і вызначылі выбар індывідуальнай траекторыі прафесійнага развіцця. Важнейшымі задачамі курса ПССА з'яўляюцца: перакананне старшакласнікаў у неабходнасці пабудавання ўласнай стратэгіі прафесійнага жыцця, папярэдняга складання прафесійнага плану і асэнсавання перспектывы яго рэалізацыі, развіццё здольнасці і навыкаў прадбачання, планавання і прагназавання сваёй будучыні. На спецыяльнай лекцыі па тэме “Часавая будучыня” імкнемся пераканань навучэнцаў у тым, што планаванне жыцця, прафесійнага ў тым ліку, з'яўляецца важным сродкам яго разумнай і прадуктыўнай арганізацыі. Станоўчыя адносіны да планавання ўпарадкоўваюць будучыню, яна ўяўляецца як паслядоўнасць у дасягненні канкрэтных мэтай, якія вядуць да

агульнай мэты жыцця. У выпадку негатыўных адносін да планавання і адсутнасці жыццёвых прафесійных планаў будучае ўяўляецца як практычна непрагназуемае, неструктуруемае. Пад структуруемасцю будучыні разумеюць адносіны да планавання ўласнага жыцця. Пры станоўчых адносінах да планавання будучыня з'яўляецца структуруемай, пры адмоўных – аморфнай. Здольнасць асобы да прагназавання ўласнай будучыні з'яўляецца прадпасылкай “апярэджаваючай” стратэгіі прафесійнага жыцця, што дае магчымасць сваечасова здзейсніць уласны прафесійны выбар.

Тэарэтычны модуль курса ПССА ўключае вывучэнне “Я-вобраза”, у працэсе азнаямлення з якім у старшакласнікаў фарміруецца ўяўленне аб багаці ўнутранага свету чалавека, спосабах самапазнання асобасных якасцяў. Шэраг урокаў-модуляў у тэарэтычным раздзеле курса прысвечаны засваенню неабходных прафесіяведчых звестак. Змест модуляў мае дыферэнцаваны характар і ўлічвае асноўныя прафесійныя выбары старшакласнікаў, падрабязнае і грунтоўнае азнаямленне з адпаведнымі прафесіяграфіямі. Наступны цыкл пазнання прысвечаны правілам выбару прафесійнага жыццёвага шляху, спробам пабудавання ўласнай жыццёвай траекторыі з улікам асобасных дамаганняў, магчымасцяў, патрэб грамадства. Паслядоўна абмяркоўваюцца псіхалагічныя рэсурсы асобы, патрабаванні прафесійнай дзейнасці да сучаснага і будучага прафесіянала.

Практычны раздзел уключае модулі-рашэнні задачы “Выбар траекторыі прафесійнага жыцця”. Модуль № 1 тут прысвечаны агульнай структуры сітуацыі і ўтрымлівае схему рашэння задачы “Выбар прафесіі”. Асноўная колькасць заняткаў праводзіцца ў форме трэнінгаў, лабараторных і практычных формаў. Яны ўключаюць асэнсаванне аптантам мэтай, задач, магчымасцяў свайго развіцця, складанне праграм самаўдасканалення ў накірунку будучай прафесійнай дзейнасці, трэнінгі і практыкаванні па самавызначэнню і самаўдасканаленню.

У аснову модульнай тэхналогіі намі было пакладзена рэфлексіўнае навучанне, якое забяспечвае ўсведамленне сэнсу ўласных вучэбных дзеянняў, будучай прафесійнай дзейнасці. “Самасвядомасць з'яўляецца зыходным пачаткам матывацыі, якая мацнее па меры развіцця патрэбаў, і перш за ўсё адкацыйных. Услед за глыбокай самасвядомасцю пачынаюць развівацца працэсы: самавызначэння – самавыражэння – самасцвярджэння – самарыалізацыі – самарэгуляцыі” (цыт.па П.І. Трацякову, І.Б. Сяноўскаму)(2,15). Усе гэтыя глыбінныя працэсы і складаюць рэфлексіўную прыроду асобаснага і прафесійнага развіцця. Модульная тэхналогія дае магчымасць у поўным аб'ёме рэалізаваць усе кампаненты чалавечага “Сама”. Засваенне прафесіяграфічных і псіхалагічных звестак адбываецца на асобасна-значымым узроўні. Навучанне пераўтвараецца ў міжасобны працэс, становіцца дыялогам або полілогам. Рэфлексіўнае ўзаемадзеянне педагога і аптанта забяспечвае найбольш высокі ўзровень актыўнасці прафесійнага самавызначэння. Матывацыя заключаецца ў развітай самасвядомасці, адказнасці за свой прафесійны лёс. Самыя першыя заняткі па курсу “ПССА” мы будавалі на самым высокім сэнсаствараючым (Б.С. Гершунскі) ўзроўні. Стратэгічная мэта курса была намі сфармулявана як узыходзячая да вышэйшых жыццёвых ідэалаў, да самога сэнсу чалавечага жыцця.

Рэфлексіўнае навучанне было выкарыстана намі для павелічэння ўсіх псіхалагічных патэнцыялаў аптанта, яго індывідуальных магчымасцяў. Гэтаму садзейнічалі даверлівыя адносіны паміж педагогам і вучнямі, адсутнасць пачуцця няўпэўненасці, вера ў свае сілы і поспех, магчымасць уключэння ўсіх і кожнага ў сумесную вучэбную дзейнасць з улікам інтарэсаў кожнага. Вучні маглі працаваць у малых і

вялікіх групах, мэтазгоднасць удзелу ў якіх вызначалі яны самі. Паступова зместам сумеснай працы педагога і аптанта становіліся рэфлексіўныя веды аб іх уласных магчымасцях, што садзейнічала фарміраванню рэфлексіўных здольнасцяў так неабходных для поспеху ў любой прафесійнай дзейнасці. Наяўнасць такіх здольнасцяў-- абавязковая ўмова для пабудавання ўласнай траекторыі прафесійнага жыцця. Рэфлексія працякае ў накірунку ад самаўсведамлення да самарэгуляцыі(4,12). Самарэгуляцыя як вышэйшы ўзровень рэфлексіі забяспечвае адэкватнае самавызначэнне.

Паколькі рэфлексіі можна навучыцца толькі ў дзейнасці, педагог павінен адкрыць вучню дарогу да самастойнасці: даць яму магчымасць самааналізу, самамэтамеркавання, самапланавання, самаарганізацыі, самакантролю і самарэгуляцыі. Развіваючы рэфлексіўныя здольнасці вучня, педагог дае яму сродак да ўласнага самапраектавання і самаразвіцця. У будучай прафесійнай дзейнасці ён зможа авалодаць прафесіямі, якія яшчэ не існуюць, рашаць задачы пакуль яшчэ невядомымі спосабамі. “Перад сучаснай школай павінна быць пастаўлена задача дастаткова прагматычная, але не вузкая ўтылітарная: найлепшым чынам падрыхтаваць выпускнікоў да таго ў сярэднім 40-гадовага перыяду актыўнай працоўнай дзейнасці, які чакае іх у будучым”(2,30). А для гэтага ў сучасных выпускнікоў у працэсе модульнага навучання трэба не толькі фарміраваць веды, умённі і навыкі пэўнага ўзроўню, але і “выхоўваць патрэбы ў працы, у набыцці новых ведаў, патрэбы творчай дзейнасці. Толькі ў такім выпадку прафесіянал будзе здольным да пастаяннай самаадукацыі і самаразвіцця. Механізмам фарміравання агульнавучэбных і прафесійнакіраваных, набліжаных да будучай прафесійнай дзейнасці ведаў і ўменняў, з'яўляюцца блокі-модулі інфармацыі і блокі-алгарытмы вучэбнай дзейнасці. У працэсе эксперыментальнага выкладання курса мы пераканаліся, што толькі структураваны і дазіраваны па аб'ёму змест вучэбнага матэрыялу побач з развіваючымі педагагічнымі тэхналогіямі з'яўляюцца гарантам самаразвіцця асобы, яе паспяховага прафесійнага самавызначэння.

Працэс канструявання зместу прафесіяграфічнага матэрыялу адбываўся па наступнай схеме-алгарытму:

1. Агульнае ўяўленне аб свеце прафесій і прафесіяналаў.
2. Сістэматызацыя, канкрэтызацыя прафесіяграфічных ведаў у вобласці выбранай сферы дзейнасці.
3. Практычнае рашэнне задачы “Выбар уласнай траекторыі прафесійнага лёсу”.

Такое структураванне модульнай праграмы курса “ПССА” на прырытэтных мэтах засваення прафесіяведчай і псіхалагічнай інфармацыі дае магчымасць варыяцыйнае прымяненне да выбранага профілю навучання ў ліцэі або гімназіі, праектавання ўласнай жыццёвай прафесійнай траекторыі. Сродкамі модульнага навучання настаўнік перадае дазіраваную інфармацыю, вучань самастойна вызначае, якую інфармацыю і для чаго ён засвойвае па прапанаванаму алгарытму. Задача педагога паказаць розныя пункты гледжання на праблему. Вучню прадастаўляецца магчымасць асэнсаваць інфармацыю, вызначыць яе ролю для сябе асабіста, прыняць сваё рашэнне. Такое навучанне з'яўляецца па сваёй сутнасці адаптыўным, яно пастаянна дае станоўчы прырост у развіцці чалавечага “Сама”, ацэньвае і ўмацоўвае матывацыю на кожным этапе, фарміруе рэфлексію, садзейнічае самавызначэнню.

Творчая дзейнасць, асновы якой закладваюцца ў вучэбным працэсе, працягваецца і паглыбляецца ў гурткова-клубнай прасторы ліцэя. Тут працуюць творчыя аб'яднанні па інтарэсах, праводзяцца алімпіяды, конкурсы, спаборніцтвы...Такая творчая адукацыйна-выхаваўчая

прастора садзейнічае фарміраванню станоўчай Я-канцэпцыі, пераконванню асобы ў яе велізарных магчымасцях для самаўдасканалення. Фарміраванне ідэалу самаўдасканалення як сэнсу жыцця, які спалучаецца з верай асобы ў свае магчымасці самарэалізацыі ў прафесійнай дзейнасці – галоўны вынік модульнай асобна-арыентаванай тэхналогіі прафесійнага самавызначэння. Прапанаваная модульная псіхалага-педагагічная тэхналогія прафесійнага самавызначэння пабудавана ва ўзгодненасці з сучаснымі навуковымі тэорыямі ў вобласці псіхалогіі і сінергетыкі.

1. Юцявичене П.А. Теория и практика модульного обучения. Каунас, 1989 - 271 с.
2. Третьяков П.И., Сенновский И.Б. Технология модульного обучения в школе: практико-ориентированная монография/ Под ред. П.И. Третьякова.- М.: 1997- 352 с.
3. Гершунский Б.С. Философия образования для XXI века. М.: Совершенство, 1998 - 608 с.
4. Слободчиков В.И. О возможных уровнях анализа проблемы рефлексии. В сб.: Проблемы логической организации рефлексивных процессов. Новосибирск, 1986

СПС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

5.